

Spørsmål til høring

Vi forventer ikke at dere svarer på alle spørsmålene. Noen av spørsmålene er i hovedsak rettet mot offentlig sektor som tilbyr data, mens andre spørsmål er rettet mot brukere av dataene (næringsliv, forskning, presse, sivilsamfunn, osv.). Dere kan svare på spørsmålene som er relevant for dere.

Høringen er åpen, og alle kan sende inn innspill. Rådet ber om at svar sendes inn ved hjelp av denne svarmalen.

Navn, enten på virksomheten du representerer, eller deg som privatperson:

Ahmad Audeh

Informasjonsarkitekt – Ikt Agder

Hva beskriver best deg/dere som avsender:

- ☐ Offentlig virksomhet (statlig, kommunal eller fylkeskommunal)
- ☐ Næringsliv (privat virksomhet eller bransjeorganisasjon)
- ☐ Forskning eller utdanning
- ☐ Presse eller medier
- ☐ Sivilsamfunn eller interesseorganisasjon
- ☒ Privatperson
- ☐ Annen – Beskriv gjerne her:

1. Veilederens relevans og nytteverdi

På hvilken måte kan veilederen være nyttig for offentlige virksomheter som tilgjengeliggjør data?

Jeg støtter hovedretningen i veilederen. Den samler sentrale krav og anbefalinger og gir offentlige virksomheter et felles utgangspunkt for tilgjengeliggjøring av data.

Veilederen beskriver godt hva virksomhetene bør oppnå, men gir mindre hjelp til selve gjennomføringen. Dette er særlig utfordrende i kommunesektoren, der ansvar og

oppgaver ofte er fordelt mellom kommunen, et interkommunalt samarbeid og en systemleverandør.

Veilederen kunne derfor angi et praktisk minimum før et datasett tilgjengeliggjøres, for eksempel:

- Datasettet, formålet og kilden er kjent.
- Sentrale begreper og kvalitetsbegrensninger er beskrevet.
- Rettslige og sikkerhetsmessige forhold er vurdert.
- Faglig og teknisk ansvar er plassert.
- Tilgangsmåte og oppdatering er avklart.
- Ansvar for vedlikehold, endringer og avvikling er bestemt.

Dette gir et tydelig startpunkt uten å forutsette at alle datasett skal ha samme ambisjonsnivå.

Et sentralt mål er at data skal være enkle å finne, forstå og ta i bruk. Rådet ønsker særlig innspill fra virksomheter og personer som bruker data fra offentlig sektor.

Dekker veilederen de behovene dere har som brukere av offentlige data? Er det viktige brukerbehov som ikke er omtalt?

Veilederen dekker behovet for å finne data og få tilgang til dem. Den kunne også hjelpe meg med å vurdere om dataene passer til formålet.

Brukeren bør kunne se:

- hvor dataene kommer fra
- hva sentrale begreper betyr i den aktuelle faglige sammenhengen
- om dataene er hentet direkte fra kilden eller er bearbeidet
- hvilken periode og versjon de gjelder
- hvilke begrensninger som er kjent
- hvordan vesentlige endringer varsles

Datakvalitet kunne beskrives i vanlig språk og i sammenheng med forventet bruk. Et datasett kan være godt nok for statistikk, men ikke for saksbehandling eller automatiserte avgjørelser.

Hva kan man gjøre i offentlig sektor gjøre for å sikre at veilederen blir tatt i bruk og har en positiv effekt?

Jeg mener at veilederen bør fungere som et arbeidsverktøy. Hvert hovedpunkt bør kort vise:

1. hva virksomheten skal eller bør gjøre
2. hva den bør kunne dokumentere
3. et praktisk eksempel
4. relevant regelverk eller støtteverktøy

Jeg foreslår også en kort sjekkliste som kan brukes når et datasett skal tilgjengeliggjøres, ved større systemendringer og når en datatjeneste skal avvikles.

2. Skillet mellom krav og anbefalinger

Veilederen skiller mellom gjeldende og kommende rettslige krav på den ene siden, og anbefalinger for god praksis på den andre siden. Rådet ønsker innspill på om denne balansen er hensiktsmessig og forståelig.

Er forskjellen på krav og anbefalinger hensiktsmessig og forståelig? Er det anbefalinger som i realiteten er krav, og i så fall, etter hvilket regelverk?

Skillet bør komme tydeligere frem i to punkter:

- om et krav gjelder nå eller bygger på kommende regelverk
- hvem og hvilke data det gjelder for

Jeg foreslår konsekvent bruk av tydelige markører, for eksempel:

- Skal (rettslig krav)

- Bør (anbefalt minimum)
 - Kan (videre forbedring)
-

3. FAIR-prinsippene

Veilederen viser til de internasjonale FAIR-prinsippene. FAIR står for Findable, Accessible, Interoperable, Reusable. Dette er en større endring sammenlignet med de nåværende retningslinjene ved tilgjengeliggjøring av offentlige data. Rådet har selv definert ambisjonsnivåene, som en hjelp for offentlige virksomheter når de skal vurdere hvilke prinsipper de bør etterleve.

På hvilken måte har det en verdi for databrukere om offentlig sektor i større grad etterlever FAIR-prinsippene? Eventuelt hvis det ikke har verdi, hvorfor ikke? Er FAIR-prinsippene gjennomførbare og mulig å etterleve for offentlige virksomheter som deler data?

FAIR gir en nyttig retning fordi data ikke bare skal publiseres, men også kunne finnes, forstås, sammenstilles og gjenbrukes.

Jeg mener likevel at prinsippene ikke bør bli en felles sjekkliste for alle datasett. Før mer avanserte tiltak vurderes, bør virksomheten ha en viss oversikt, for eksempel:

- hvilke data den har
- hvor dataene kommer fra
- hva de betyr
- hvem som har ansvar
- om og hvordan de kan deles
- hvilke begrensninger de har

For «Interoperable» bør veilederen bruke en konkret forklaring:

Data skal kunne forstås og sammenstilles med andre data, også på tvers av virksomheter og over tid.

Er rådets ambisjonsnivåer for FAIR-prinsippene forståelig og hensiktsmessig? Bør ambisjonsnivået justeres for noen av prinsippene, og i så fall hvilke og hvordan?

Jeg mener at ambisjonsnivået må bestemmes ut fra nytte, forventet bruk, risiko, kostnad og virksomhetens evne til å forvalte tilbudet over tid.

Er oversettelsene av prinsippene forståelig, og gjengir de meningsinnholdet fra originalspråket, engelsk? Hvilken norsk oversettelse av “Findable” er mest dekkende og presis - “gjenfinnbar” eller “søkbar”? Er det andre begreper som bør vurderes?

Jeg anbefaler «gjenfinnbar» som oversettelse av «Findable», fordi begrepet omfatter mer enn søk. Jeg foreslår samtidig at veilederen forklarer begrepet med vanlig språk, for eksempel at data skal kunne finnes og identifiseres av både mennesker og maskiner.

4. Andre innspill

Vi ønsker også innspill som ikke dekkes av spørsmålene over. Dette kan være synspunkter på enkeltpunkter i veilederen, forhold vi ikke har spurt om, eller andre perspektiver dere mener er relevante.

Er det noe i veilederen dere ønsker å kommentere spesifikt, bruker dere gjerne overskriftene og nummereringen fra veilederen.

1. Innfør en trinnvis modell for gjennomføring

Jeg anbefaler at veilederen suppleres med en enkel trinnmodell som viser hva virksomheten bør ha på plass før den går videre til mer krevende former for tilgjengeliggjøring. For eksempel:

1. Grunnkontroll

Virksomheten har identifisert datasettet, formålet, kilden og ansvarlig fagmiljø. Sentrale begreper, kjente kvalitetsproblemer og rettslige eller sikkerhetsmessige begrensninger er beskrevet.

2. Klargjort for deling

Tilgangsmåte, format, metadata, bruksvilkår og oppdatering er avklart og dokumentert. Faglig og teknisk ansvar er plassert, og virksomheten har vurdert kostnader og kapasitet til å etablere tilbudet.

3. Forvaltet datatjeneste

På dette nivået følges data og metadata opp over tid. Feil kan meldes, vesentlige endringer varsles, versjoner håndteres, og ansvar for drift og eventuell avvikling er avklart.

Jeg mener at trinnene bør bygge på hverandre, men at det høyeste nivået ikke skal være et mål for alle datasett. Som nevnt tidligere bør ambisjonsnivået bestemmes ut fra nytte, etterspørsel, risiko og tilgjengelige ressurser.

Målet med en slik modell er å hindre at virksomheter bruker store ressurser på avanserte tekniske løsninger før grunnmuren er på plass, for eksempel ansvar, datakvalitet og grunnleggende dokumentasjon. Modellen gjør det også mulig å løfte mange datasett til et forsvarlig grunnnivå, samtidig som datasett med størst verdi prioriteres for videre arbeid.

2. Tydelig ansvar i delte leveranser

Veilederen omtaler ofte virksomheten som om én aktør har hele ansvaret. I kommunesektoren kan oppgavene være fordelt mellom kommunen, et interkommunalt samarbeid og en leverandør, Dette kan gjøre det uklart hvem som har ansvar.

Veilederen kunne derfor skille mellom flere roller, for eksempel:

- faglig og rettslig ansvar
- ansvar for begreper og datakvalitet
- ansvar for metadata
- teknisk ansvar for tilgjengeliggjøring
- ansvar for vedlikehold, endringer og avvikling

Én enhet kan ha flere roller. Det viktige er at ansvaret er tydelig plassert. For eksempel: Når en leverandør utfører tekniske oppgaver, må virksomheten fortsatt ha tilstrekkelig oversikt til å følge opp innhold, kvalitet og endringer.

3. Vis sammenhengen rundt datasettet

Et datasett bør ikke beskrives isolert. Metadataene bør være med å vise sammenhengen mellom:

- datasettet og den autoritative kilden
- sentrale begreper
- fil, API eller annen tilgangsmåte
- faglig og teknisk ansvar

Det bør være tydelig hvilken beskrivelse som er gjeldende.

4. Vurder forvaltning før publisering

Før et datasett etableres som et varig tilbud, bør virksomheten vurdere om den kan:

- holde data og metadata oppdatert
- håndtere meldte feil
- varsle vesentlige endringer
- opprettholde tilgangsmåten
- avslutte tilbudet på en kontrollert måte

5. Gjør datauttak til en del av anskaffelsen

Veilederen kunne anbefale at virksomheten vurderer relevante krav til datauttak ved anskaffelse og utskifting av fagsystemer. For eksempel:

- tilgang til virksomhetens egne data
- dokumenterte uttrekksmuligheter
- nødvendige metadata
- dokumentasjon av datamodeller og grensesnitt
- varsling ved endringer
- håndtering av data ved systembytte og avvikling
- kostnader ved uttrekk og tilgjengeliggjøring

Slike avklaringer kan hjelpe virksomheten med å unngå at den har formell rådighet over dataene, men fortsatt er avhengig av leverandøren for å hente dem ut og bruke dem videre.
